Utbildningsutskottets betänkande 1978/79: 25

med anledning av propositionen 1978/79: 100 såvitt gäller anslag till högskola och forskning jämte motioner

I betänkandet behandlas förslag som regeringen i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 (utbildningsdepartementet) under avsnittet Högskola och forskning förelagt riksdagen efter föredragning av statsrådet Wikström (Vissa gemensamma frågor samt punkterna D 12—D 20, D 22—D 23, D 25—D 27, D 29—D 30 och D 32—D 48) och statsrådet Rodhe (punkten D 28).

Regeringens förslag under punkterna D 1—D 4 har utskottet behandlat i betänkandet 1978/79: 22 (rskr 1978/79: 176). Förslagen under punkterna D 5—D 11, D 21, D 24 och D 31 kommer utskottet att behandla senare.

I detta betänkande behandlas yrkanden i motionerna 1978/79: 268, 270, 318, 320, 443, 452, 619, 623, 624, 627, 740, 741, 910, 911, 916, 926, 929, 932, 1331, 1334, 1336, 1347, 1354, 1356, 1367, 1372, 1375, 1376, 1392, 1634, 1650, 1651, 1879, 1885, 1897, 1901, 1902, 1915, 1916, 1922, 1924, 1933 och 1936.

Vissa gemensamma frågor

1. **Vissa gemensamma frågor.** Regeringen har under rubriken Vissa gemensamma frågor (s. 377—440) behandlat högskole- och forskningsfrågor av allmän karaktär samt föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad som i propositionen förordats beträffande fritidsledarutbildningen och andra med denna helt jämförbara utbildningar,

2. godkänna vad som i propositionen förordats beträffande obligatoriska studerandesammanslutningar m. m.,

3. bemyndiga regeringen att besluta om omföringar mellan anslag för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen,

4. godkänna vad som i propositionen anförts om meritvärdering vid antagning till högskolestudier,

5. i övrigt godkänna de riktlinjer för utbildning och forskning som angivits i detta avsnitt i propositionen.

Regeringens hemställan under 1 har utskottet behandlat i betänkandet 1978/79: 21. Hemställan under 4 kommer utskottet att behandla i ett senare sammanhang.

MOTIONERNA

1978/79: 320 av Olle Aulin m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en särskild högskoleenhet i Malmö,

1978/79: 619 av Stig Alemyr m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om befrielse från obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutning,

1978/79: 740 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gäller yrkandena att riksdagen

1. uttalar sig för att de målsättningar som anges i motionen skall utgöra grundvalen för den högre utbildningens utformning och inriktning (yrkandet 1),

2. hos regeringen hemställer om åtgärder för att påtagligt förbättra prognosinstrumenten för arbetskraftsbehovet i vad gäller utbildningsyrkena inom högskoleområdet liksom resurserna för yrkesvägledning (yrkandet 2),

hos regeringen hemställer om förslag

3. om åtgärder som syftar till att bredda möjligheterna att delta i särskilda kurser inom högskoleområdet (yrkandet 3 a),

4. för att förbättra invandrarnas möjligheter till högskolestudier bl. a. genom att införa kurser på de stora invandrarspråken (yrkandet 3 c),

5. om avskaffande av betygen inom högskolan (yrkandet 3 d),

6. innebärande att alla styrelser inom högskolan — under regionstyrelsenivå — skall utses av dem som är verksamma inom högskolan i en gemensam valkorporation enligt principen en människa—en röst (yrkandet 3 e),

7. om upphävandet av lagen om elektorsförsamlingar och att dessa ersätts med allmänna direkta val i en valkorporation till linjenämnder (yrkandet 3 f),

8. om avskaffandet av kårobligatoriet i enlighet med vad som anförs i motionen (yrkandet 3 g),

1978/79: 741 av Lena Öhrsvik m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det vid tillsättande av regionstyrelserna bör eftersträvas en jämn fördelning mellan högskoleorternas upptagningsområden,

1978/79: 932 av Sven-Gösta Signell m. fl. (s, c, m) vari yrkas att riksdagen beslutar att en statlig högskoleenhet inrättas från den 1 juli 1979 i Skövde,

1978/79: 1336 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari — med hänvisning till vad som anförts i avsnittet Högre utbildning i den till finansutskottet remitterade motionen 1978/79: 1108 — såvitt nu är i fråga yrkas att

riksdagen hos regeringen anhåller om förslag om avveckling av regionstyrelserna (yrkandet 3),

1978/79: 1354 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari yrkas att riksdagen

1. under avsnittet D, Högre utbildning och forskning, i propositionen 1978/79: 100 bilaga 12 anvisar 24 550 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit,

2. hos regeringen anhåller om att åtgärder vidtas för att stoppa expansionen av förvaltningen och byråkratin i högskolan,

1978/79: 1376 av Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om att uppdraget till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) vad gäller översynen av undantagen från kårobligatoriet kompletteras med att översynen skall göras i samråd med de studerandes organisationer och att förslag skall lämnas på hur obligatoriet också skall kunna utvidgas,

1978/79: 1634 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk) vari — med hänvisning till vad som anförts i den till socialförsäkringsutskottet remitterade motionen 1978/79: 1633 — såvitt nu är i fråga yrkas att all kurslitteratur för grundutbildningen inom högskolan översätts till svenska (yrkandet 2),

1978/79: 1885 av Jan Bergqvist (s) och Lars-Ingvar Sörenson (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av lagen om elektorsförsamling,

1978/79: 1901 av Evert Hedberg m. fl. (s, c, m, fp) vari yrkas att riksdagen beslutar inrätta en statlig högskoleenhet i Halmstad den 1 juli 1979,

1978/79: 1924 av Lars Schött (m) och Gunnar Oskarson (m) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen föranstaltar om en ökad representation för såväl Kalmar län som Hallands län i regionstyrelsen för södra högskoleregionen,

1978/79: 1933 av Margaretha af Ugglas (m) och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att sådana åtgärder vidtas att demokratin inom alla studerandesammanslutningar med obligatoriskt medlemskap garanteras.

UTSKOTTET

Högskolereformen

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har i sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 framhållit att högskolereformen förändrat förutsättningarna och påverkat regelsystemet för den högre utbildningen

Kartong: S. 33, rad 6 Står: **m. fl.** Rättat till: **m. m. med flera**

i snart sagt alla avseenden. Att följa upp och utvärdera reformen är, påpekar UHÄ, en viktig men också mycket komplex uppgift för högskolemyndigheterna under de närmaste åren.

UHÄ redovisar sitt *program för uppföljning av högskolereformen.* Programmet är inriktat på i huvudsak fem problemområden, nämligen
högskolans organisation
anslagssystem och verksamhetsplanering
verksamhetsvärdering av högskolan
utbildningens innehåll och former
reformens sociala effekter.

I propositionen 1978/79: 100 anför föredragande statsrådet att de områden UHÄ har valt att koncentrera sin uppföljning på utan tvivel tillhör de mest centrala inom reformarbetet samt att UHÄ:s uppföljningsprogram utgör en av utgångspunkterna för den fortlöpande utvecklingen av högskolan.

I detta sammanhang vill utskottet informera om att regeringen numera tillkallat en kommitté som fått i uppdrag att följa uppföljningsarbetet av högskolereformen. Kommittén skall ta del av bl. a. det material som kommer fram genom UHÄ:s uppföljning av högskolereformen och bedöma i vad mån den nya högskolan infriar de förhoppningar som knutits till reformen.

I motionen 1978/79: 740 (yrkandet 1) framför vänsterpartiet kommunisterna uppfattningen att högskolereformen inte kommit att innebära en förändring som är till gagn för arbetarklassen. Motionärerna yrkar att riksdagen skall uttala sig för att i motionen angivna målsättningar skall utgöra grundvalen för den högre utbildningens utformning och inriktning. Utskottet är ense med motionärerna om att de studerande bör tillförsäkras en fullvärdig utbildning och att denna bör ge yrkesförberedande fackkunskaper. Utskottet noterar att motionen tar upp även andra frågor varom rådde stor enighet vid högskolereformens genomförande. Utskottet kan inte anse det erforderligt att riksdagen gör något särskilt uttalande i fråga om de mål om vilka fortfarande råder allmän enighet. Då utskottet i övrigt inte kan ansluta sig till vad som i nu ifrågavarande avseende uttalas i motionen och då en uppföljning av högskolereformen pågår föreslår utskottet att riksdagen avslår yrkandet 1 i motionen 1978/79: 740.

Riksdagsbeslutet år 1975 om den nya högskolan innebär att man skall eftersträva en större enhetlighet i *betygsättningen* inom de olika högskoleutbildningarna. Regeringen har gett UHÄ och skolöverstyrelsen (SÖ) i uppdrag att i samband med fastställande av utbildningsplaner ange vilket betygssystem som skall användas vid varje linje. I fråga om flera utbildningslinjer gäller numera att endast betygen underkänd och godkänd skall användas, dvs. den graderade betygsskalan har slopats. Utskottet är inte berett att ansluta sig till det i motionen 1978/79: 740

framförda förslaget att betygen helt skall avskaffas i högskolan. Utskottet avstyrker därför yrkandet 3 d i motionen 1978/79: 740.

Högskolereformen innebär bl. a. att högskolan blivit öppen för nya grupper av studerande. Frågor om hur och i vilken mån högskoleundervisningen kan anpassas till dessa nya grupper är väsentliga. Såsom ett led i en sådan anpassning framförs i motionen 1978/79: 1634 ett yrkande (yrkandet 2) om att all *kurslitteratur* för grundutbildningen inom högskolan skall översättas till svenska.

Utskottet är ense med motionärerna om att olika vägar bör prövas i syfte att underlätta för olika grupper att tillgodogöra sig högre utbildning. Kravet på utbildningens kvalitet måste emellertid alltid få högsta prioritet. Det är enligt utskottets bedömning helt uteslutet — även av kostnadsskäl — att endast kurslitteratur på svenska skall få användas i högre utbildning och forskning. Med anledning av vad motionärerna anfört om speciellt de vuxenstuderandes problem bör framhållas att det naturligtvis är angeläget att högskolan på ett riktigt sätt informerar om de krav den studerande måste fylla för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Vuxenutbildningen ger möjligheter till komplettering av sådana kunskaper som krävs för högskolestudier.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79: 1634 yrkandet 2.

I motionen 1978/79: 740 yrkas (yrkandet 3 c) att riksdagen skall hemställa om åtgärder som gör det möjligt att bedriva *högskolestudier på* i första hand de stora *invandrarspråken.*

Utskottet har tidigare funnit sig böra fästa uppmärksamheten på att stora ekonomiska insatser görs för att på olika sätt tillgodose invandrarnas önskemål och behov, allt i syfte att underlätta för dem att finna sig till rätta i det nya hemlandet. Utskottet är väl medvetet om att ytterligare insatser är motiverade, bl. a. i fråga om enstaka kurser på främmande språk. Under överskådlig tid finns det emellertid enligt utskottets mening varken ekonomiska eller praktiska möjligheter att på de "stora" invandrarspråken här i landet meddela undervisning inom de ca 100 allmänna utbildningslinjerna. Utskottet avstyrker därför motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 c.

I samma motion anförs att "det är principiellt riktigt med en dimensionering av den högre utbildningen". Till frågan om dimensioneringen hör enligt motionärernas mening frågan om utökade möjligheter att delta i *"särskilda kurser"*. Motionärerna hemställer om åtgärder varigenom dessa möjligheter breddas.

Föredragande statsrådet har i budgetpropositionen relativt ingående behandlat frågor om kursutbudet inom högskolan. I det sammanhanget erinras om att ett viktigt syfte med högskolereformen är att åstadkomma ett breddat utbildningsutbud som kan vara attraktivt för nya grup-

per högskolestuderande. Utskottet anser sig kunna konstatera att en sådan breddning blivit en realitet, bl. a. genom ett rikt varierat kursutbud, och finner det inte påkallat att riksdagen gör något uttalande med anledning av yrkandet 3 a i motionen 1978/79: 740.

I motionen 1978/79: 1354 föreslås (yrkandet 2) att riksdagen hos regeringen skall anhålla om att åtgärder vidtas "för att stoppa expansionen av *förvaltningen och byråkratin i högskolan*".

Med anledning av motionsyrkandet vill utskottet först informera riksdagen om att den våren 1977 inom utbildningsdepartementet tillsatta decentraliseringsgruppen nyligen avlämnat betänkandet (Ds U 1979: 1) En decentraliserad högskola. Gruppens uppgift har varit att göra en översyn av ansvarsfördelningen mellan centrala, regionala och lokala myndigheter inom högskolan bl. a. för att söka åstadkomma en ytterligare decentralisering. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Ett av de områden mot vilket UHÄ:s uppföljningsarbete är inriktat är högskolans organisation. I budgetpropositionen erinrar föredragande statsrådet om att det från skilda håll framförts uppfattningen att högskolereformen medfört en byråkratisering av högskolans verksamhet. Statsrådet utgår från att UHÄ i sitt uppföljningsarbete uppmärksammar detta problem och lägger fram förslag om de förändringar som bör genomföras.

Utskottet anser att målet måste vara en så enkel förvaltningsapparat som möjligt och minsta möjliga byråkrati. Utskottet vill därför stryka under vad föredragande statsrådet anfört i fråga om UHÄ:s uppföljningsarbete.

Då frågan om onödig byråkrati i högskolan redan är aktualiserad anser utskottet att yrkandet 2 i motionen 1978/79: 1354 inte påkallar någon åtgärd.

I den förutnämnda motionen 1978/79: 740 framförs bl. a. också yrkande om bättre *prognosinstrument* för den kvantitativa planeringen av den grundläggande högskoleutbildningen (yrkandet 2).

Genom riksdagens beslut om den nya högskolan har fastslagits att högskolan skall planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. Detta innebär att planeringen inom högskolan fortlöpande måste beakta bl. a. arbetsmarknaden för olika grupper av utbildade. Härtill kommer att de senaste årens ansträngda statsfinansiella läge medfört att en ökad vikt kommit att fästas vid prioriteringar inom och mellan olika slag av högskoleutbildning utifrån bl. a. bedömningar av samhällets behov.

Utredningen (U 1975: 14) om studiedokumentation och statistik för högskolan (STUDOK) har bl. a. att belysa behoven av statistiskt underlag för bedömning av frågor som rör sambandet mellan utbildning och arbetsliv. Därvid bör enligt utredningens direktiv beaktas såväl behovet

av uppgifter om utbildningsefterfrågan hos olika grupper av människor som arbetslivets behov av uppgifter om utbudet av utbildade och utbildningsmyndigheternas behov av uppgifter om arbetslivets efterfrågan på personer med olika slag av utbildning. Den statistiska belysningen av arbetsmarknaden för högskoleutbildade bör förbättras så att den tillsammans med bl. a. uppgifter om de studerandes önskemål kan ingå i underlaget för den löpande förnyelsen av högskolans utbildningsutbud. Stor vikt bör även läggas vid utformning och produktion av statistik som på ett rättvisande sätt skall belysa förändringarna i den totala studerandepopulationen vid högskolan.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det behövs bättre underlag för planeringen av högskolan. Med hänsyn till det redan pågående utredningsarbetet anser utskottet att riksdagen bör avslå motionen 1978/79: 740 yrkandet 2 i denna del.

Enligt motionen 1978/79: 740 (yrkandet 2) måste staten ta ansvaret för att de studerande får arbete inom det yrke de utbildar sig för. Därför bör riksdagen hos regeringen kräva åtgärder som påtagligt förbättrar resurserna för *yrkesvägledning*.

Det är enligt utskottets uppfattning av statsfinansiella skäl inte nu möjligt att begära de ytterligare resurser som motionärerna kräver, varför riksdagen bör avslå motionen 1978/79: 740 yrkandet 2 även i denna del.

Regionstyrelserna

I enlighet med förslag i propositionen 1975: 9 om reformering av högskoleutbildningen m. m. och riksdagens beslut med anledning av denna är landet indelat i sex högskoleregioner. För varje region finns en regionstyrelse. Regionstyrelserna har till uppgift att planera och samordna den grundläggande högskoleutbildningen — inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde — i respektive högskoleregion, främja denna utbildnings forskningsanknytning samt svara för frågor som är gemensamma för två eller flera läroanstalter. I regionstyrelse skall ingå företrädare för allmänna intressen och för verksamheten inom högskolan i regionen. Företrädare för de anställda och de studerande inom högskolan i regionen har rätt att ingå i regionstyrelse. Företrädarna för allmänna intressen skall utgöra omkring två tredjedelar av antalet ledamöter.

I motionen 1978/79: 1336 hemställs — med hänvisning till motionen 1978/79: 1108 — att riksdagen hos regeringen skall anhålla om förslag om avveckling av regionstyrelserna. Motionärerna anser att det i de allra flesta avseenden är för tidigt att med någon grad av säkerhet uttala sig om verkningarna av de förändringar som genomförts från och med läsåret 1977/78. Vad som förutskickades i fråga om regionstyrelserna har emellertid bekräftats. Det är därför inte en riktig prioritering

att bibehålla dessa organ, med de kostnader detta för med sig. Pengarna bör i stället satsas på att förbättra utbildningens kvalitet.

För att regionstyrelserna skall kunna fullgöra sina viktiga förnyelseuppgifter är det nödvändigt, hävdas i motionen 1978/79: 741, att styrelsernas sammansättning bättre än nu speglar de olika lokala förhållandena inom regionen. För att en allsidig geografisk representation skall kunna uppnås krävs enligt motionärernas mening att varje län har flera representanter än nu. Även i motionen 1978/79: 1924 framförs yrkande om ökad länsrepresentation.

Utskottet har tidigare redovisat att decentraliseringsgruppen nyligen framlagt sina förslag. I sitt betänkande (Ds U 1979: 1) En decentraliserad högskola har gruppen vid sin prövning av regionstyrelsernas vara eller icke vara kommit fram till att regionstyrelserna behövs och därför bör vara kvar. Betänkandet remissbehandlas för närvarande och utskottet anser att riksdagen bör avslå yrkandet 3 i motionen 1978/79: 1336.

Utskottet är inte berett att nu förorda ändrad sammansättning av regionstyrelserna eller ändring av bestämmelserna om hur ledamot skall utses. Sådana ändringar är inte möjliga att genomföra utan att man samtidigt rubbar de grundläggande principerna för regionstyrelses sammansättning och formerna för utseende av ledamot. Utskottet avstyrker därför motionerna 1978/79: 741 och 1978/79: 1924. Den av motionärerna behandlade frågan om en större regional spridning av platserna i regionstyrelse torde, om den upplevs som ett problem, komma att diskuteras i yttrandena över decentraliseringsgruppens betänkande. Utskottet utgår också ifrån att vederbörande intressenter framför sina eventuella önskemål om större regional spridning på representationen i regionstyrelse då ny ledamot skall utses.

Högskoleenheter

Universitets- och högskoleämbetet har föreslagit att statliga högskoleenheter den 1 juli 1979 skall inrättas i *Halmstad* och *Skövde*. Enligt föredragande statsrådets mening har utbildningen inte den omfattningen att UHÄ:s förslag nu bör bifallas. Statsrådet förutsätter att det skall vara möjligt att inrätta statliga högskoleenheter på de två orterna den 1 juli 1980.

I betänkandet 1976/77: 20 uttalade utskottet att på en utbyggnadsort bör inrättas en statlig högskoleenhet i princip så snart en allmän utbildningslinje lokaliseras till kommunen i fråga. Därtill ansåg utskottet emellertid att det måste vara fråga om en utbildning av inte alltför begränsad omfattning i vad gäller studerandeantal m. m.

Med anledning av vad föredragande statsrådet nu i budgetpropositionen anför i denna fråga vill utskottet hävda att utbildningarna i Halmstad och Skövde inte heller budgetåret 1980/81 kommer — såvitt nu kan bedömas — att ha sådan omfattning att det motiverar att statliga hög-

skoleenheter då inrättas. Av denna utskottets uppfattning följer att utskottet inte kan tillstyrka motionerna 1978/79: 932 och 1978/79: 1901, i vilka yrkanden framförs som innebär bifall till UHÄ:s förslag.

Samtidigt anser utskottet att de två orterna Halmstad och Skövde kan ha behov av en planerings- och samrådsresurs. En utväg som bör övervägas är att vid respektive regionstyrelse inrätta en tjänst, vilkens innehavare får Halmstad respektive Skövde som tjänsteställe. Denna tjänst skulle bli det första steget mot att inrätta en statlig högskoleenhet, vilket bör ske så snart det bedöms att de administrativa resurserna m. m. kan anses stå i rimligt förhållande till antalet studerande.

Genom riksdagens beslut år 1977 har högskoleutbildningarna i Lund/Malmö högskoleregion sammanförts i en högskoleenhet. I motionen 1978/79: 320 yrkas nu att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad i motionen anförts om en särskild *högskoleenhet i Malmö.*

Med anledning av motionen vill utskottet erinra om att riksdagen genom sitt beslut år 1977 avvisade ett då framfört motionsförslag att förskoleseminariet, lärarhögskolan, musikhögskolan och statens scenskola i Malmö tillsammans skulle bilda en högskoleenhet.

Utskottet vill erinra om att högskoleenheterna är av mycket skiftande storlek och karaktär. Betydande frihet föreligger för den enskilda högskoleenheten att utforma sin organisation med hänsyn till lokala förutsättningar och önskemål. Till organisatoriska frågor som avgörs lokalt hör sålunda vilka linjenämnder och institutioner som skall finnas och deras ansvarsområden. Hit hör också frågor om att inrätta förvaltningsnämnder eller andra beredande och rådgivande organ. I utvärderingen av högskolereformen intar samspelet mellan organ och nivåer inom de statliga högskoleenheterna en central plats.

Utskottet anser att ytterligare några års erfarenheter bör finnas för att frågan om en högskoleenhet i Malmö skall kunna omprövas på ett meningsfullt sätt. Utskottet avstyrker därför motionen 1978/79: 320.

Obligatoriefrågan m. m.

I propositionen 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. behandlades frågan om *obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar.* Riksdagen var ense med föredragande statsrådet om att obligatoriet borde avskaffas. Det var emellertid inte möjligt att avskaffa obligatoriet vid den tidpunkt då den nya högskolan infördes. Ett förverkligande förutsatte bl. a. överläggningar mellan berörda parter. För att bereda underlag för dessa överläggningar tillkallade utbildningsministern en särskild utredare (obligatorieberedningen, U 1977: 11). Beredningen, som redovisat sina överväganden och förslag i maj 1978, har utformat tre alternativa modeller för ett avskaffande av det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutning. Alternativen redovisas i budgetpropositionen.

Med utgångspunkt i dels den verksamhet som har byggts upp med hjälp av det obligatoriska medlemskapet, dels de principiella invändningar som kan riktas mot tvångsvis anslutning av individer till en viss sammanslutning anser föredragande statsrådet att vissa villkor bör uppfyllas för att det obligatoriska medlemskapet skall kunna upphävas. För det första bör det obligatoriska medlemskapet avskaffas inte bara formellt utan också i praktiken. För det andra, och detta är det avgörande, bör de väsentliga delarna av studerandesammanslutningarnas verksamhet kunna bedrivas även i fortsättningen. För det tredje bör den lösning som väljs i sina huvuddrag vara acceptabel för de studerandes organisationer. Föredragande statsrådets slutsats blir att villkoren inte går att uppfylla. Han anser att de principiella invändningarna mot det obligatoriska medlemskapet då får komma i andra hand och förordar att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar tills vidare bibehålls.

Vid uppvaktning inför utskottet har representanter för Sveriges förenade studentkårer (SFS) fört fram förslag om att obligatoriet utvidgas att omfatta alla studerande. SFS menar att kårobligatoriet visat sig vara den enda praktiskt möjliga vägen för att säkra de väsentliga delarna av det studerandefackliga, studerandesociala och servicemässiga arbete som studentkårerna ansvarar för. SFS har förklarat sig vara väl medvetet om att ett beslut om ett bibehållande av kårobligatoriet ställer stora krav på studentkårerna då det gäller att vidareutveckla verksamheten och att anpassa den till den nya högskolan. I fråga om den obligatoriska kåravgiften har SFS strukit under att det finns verksamhetsdelar som finansieras med denna och som inte är tillgängliga eller meningsfulla för alla på ett likvärdigt sätt. Detta har redan lett till vissa beslut om särskilda regler om avgiftsnedsättning för distansstuderande. Arbetet på ett mera differentierat avgiftssystem, där man skulle kunna ta hänsyn till t. ex. kurslängd, om vederbörande är deltidsstuderande eller tillresande, pågår.

I motionen 1978/79: 740 yrkas (yrkandet 3 g) att arbetet med att avskaffa kårobligatoriet skall återupptas och att förslag om avskaffandet skall föreläggas riksdagen nästa år.

En stor enighet råder om att det obligatoriska medlemskapet är tveksamt ur föreningsfrihetens synvinkel och att obligatoriet inte överensstämmer med de principer som i övrigt råder inom det svenska samhället. Det är därför med beklagande utskottet måste konstatera att det trots ett omfattande utredningsarbete visat sig inte möjligt att nå en ur olika synvinklar acceptabel lösning på de problem som är förknippade med ett avskaffande av kårobligatoriet. Utskottet anser att riksdagen med ändring av sitt tidigare principbeslut nu bör ansluta sig till föredragande statsrådets förslag att det obligatoriska medlemskapet i studerandesammanslutningar tills vidare skall bibehållas. Utskottet avstyrker alltså motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 g.

I samband med högskolereformen infördes en provisorisk reglering

av de obligatoriska studerandesammanslutningarna. I propositionen 1976/77: 59 angav föredragande statsrådet att utgångspunkten för den provisoriska regleringen var att obligatoriet tills vidare skulle få bestå för de grupper som tidigare omfattades av det, men att det inte fick utvidgas till nya grupper. I förordningen (SFS 1977: 401) om obligatoriska studerandesammanslutningar (ändrad senast 1978: 496) har följande tre grupper undantagits från obligatoriet:

1. Sådana studerande som bedriver studier för vilka omedelbart före den 1 juli 1977 eller, i fråga om studerande vid högskoleenhet som har inrättats den 1 juli 1978, för vilka omedelbart dessförinnan inte fanns skyldighet att tillhöra studerandesammanslutning,

2. Sådana studerande som bedriver studier som närmast motsvarar studier för vilka omedelbart före den 1 juli 1977 eller, i fråga om studerande vid högskoleenhet som har inrättats den 1 juli 1978, för vilka omedelbart dessförinnan inte fanns skyldighet att tillhöra studerandesammanslutning vid sådan läroanstalt i landet, som helt eller delvis har gått upp i högskoleenhet.

3. De studerande som deltar i utbildning som anordnats av högskoleenheten på annan ort än högskoleorten.

Ca 15 000 studerande i den statliga högskolan omfattas för närvarande inte av obligatoriet. Obligatorieberedningen har dock visat att högskoleenheternas tillämpning av bestämmelserna inte är enhetlig och att på många håll oklarhet råder om vilka grupper av studerande som inte omfattas av obligatoriet.

Vid ett bibehållande av det obligatoriska medlemskapet blir det, framhåller föredraganden, nödvändigt att ta ställning till om den nuvarande regleringen bör bestå eller om obligatoriet bör utvidgas till att omfatta samtliga studerande inom i vart fall den statliga högskolan. För egen del anser statsrådet, med hänsyn till att de principiella invändningarna mot obligatoriet i sig fortfarande kvarstår och med hänsyn till att något mer betydande missnöje mot det nuvarande systemet inte kan märkas bland de studerande själva, att det inte nu kan bli fråga om att utvidga obligatoriet. Den reglering som i dag finns bör i stället fortsätta att gälla tills vidare. För att minska oklarheterna vid tolkningen av de nuvarande bestämmelserna skall UHÄ få i uppdrag att följa tillämpningen av reglerna om vilka studerande som bör stå utanför obligatoriet och att lämna förslag till sådana ändringar av reglerna som kan visa sig lämpliga.

Med hänsyn till de principiella invändningarna mot obligatoriet, vilka som föredragande statsrådet anför kvarstår oförändrade, anser utskottet att någon utvidgning av obligatoriet inte kan komma i fråga. Utskottet tillstyrker alltså även i detta avseende regeringens förslag och avstyrker därmed motionen 1978/79: 1376 i denna del.

I motionen 1978/79: 619 hävdas att det är flera kategorier än för närvarande som bör kunna bli befriade från skyldigheten att vara

medlem av studerandesammanslutning. Som exempel på högskolestuderande som bör kunna komma i fråga för befrielse pekar motionärerna på deltidsstuderande vuxna och studerande som stadigvarande vistas på annan ort än högskoleorten. Motionärerna anser att i UHÄ:s förutnämnda uppdrag också bör ingå att inkomma med förslag om de ändringar i lagen om obligatoriska studerandesammanslutningar som erfordras för den av motionärerna begärda utvidgade befrielsemöjligheten.

UHÄ skall följa tillämpningen av reglerna om vilka studerande som bör stå utanför obligatoriet och lämna förslag till sådana ändringar av reglerna som kan visa sig lämpliga. Utskottet förutsätter att UHÄ därvid prövar om motionärernas ändringsförslag är lämpliga. Med hänsyn härtill och till att SFS och anslutna kårer redan prövar frågan om avgiftsnedsättning synes någon särskild åtgärd från riksdagens sida med anledning av yrkandet i motionen 1978/79: 619 inte erforderlig. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Såvitt utskottet kunnat finna är det inte något som motsäger att UHÄ i sitt nyssnämnda uppföljningsarbete kommer att i sedvanlig ordning samråda med studerandeorganisationerna. Utskottet, som alltså förutsätter att så sker, anser att motionen 1978/79: 1376 i denna del inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1978/79: 1933 bör statsmakterna i syfte att stärka och värna demokratiska beslutsformer inom alla studerandeförsamlingar förelägga de studentkårer som omfattas av obligatoriet att anordna en regelbundet återkommande allmän omröstning angående *studentkårens beslutsformer*. Den föreslagna regleringen av studentkårernas verksamhet kan utskottet inte ställa sig bakom. Utskottet avstyrker därför motionen 1978/79: 1933.

I motionen 1978/79: 740 föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om upphävande av lagen om *elektorsförsamling* vid högskoleenhet (yrkandet 3 f) och om sådana ändringar av gällande föreskrifter att alla styrelser inom högskolan skall utses av dem som är verksamma inom högskolan i en gemensam *valkorporation* enligt principen en människa—en röst (yrkandet 3 e). Med erinran om riksdagens tidigare ställningstaganden till motsvarande motionsyrkanden, senast förra året (UbU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 338) avstyrker utskottet motionen 1978/79: 740 yrkandena 3 f och 3 e.

Det påpekas i motionen 1978/79: 1885 att erfarenheterna av elektorsförsamlingarna inte är helt positiva. Motionärerna önskar därför att riksdagen skall begära en översyn av lagen. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida synes inte påkallad, då det måste ingå i uppdragen till UHÄ att studera även denna fråga. Motionen kan alltså avslås av riksdagen.

Vissa anslagsfrågor

Den i samband med högskolereformen genomförda anslagsomläggningen innebär att medel anvisas under tre grupper av anslag. Den första utgörs av anslagen till grundläggande högskoleutbildning, den andra av anslagen till högskolans forskning och forskarutbildning och den tredje av anslagen för vissa gemensamma ändamål.

Liksom tidigare år begär regeringen bemyndigande i fråga om medgivande till omföringar såväl mellan högskolans anslag i statsbudgeten som mellan anslagsposter vilka underställts riksdagen. Utskottet föreslår att regeringen får motsvarande bemyndigande för budgetåret 1979/80.

Enligt vad utskottet inhämtat har från en del högskoleenheter framförts anmärkningar mot regeringens beräkning av vissa anslag. Utskottet förutsätter att regeringen om anmärkningarna visar sig berättigade återkommer till riksdagen med förslag om ytterligare medelsanvisning. Yrkandet i motionen 1978/79: 1354 (yrkandet 1) om anvisande av ytterligare 24,55 milj. kr. till grundläggande högskoleutbildning avstyrker utskottet. Motionärerna har inte redovisat hur beloppet skall fördelas.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande utbildningens utformning och inriktning avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 1,
2. att riksdagen beträffande betygssystem avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 d,
3. att riksdagen beträffande kurslitteratur på svenska avslår motionen 1978/79: 1634 yrkandet 2,
4. att riksdagen beträffande undervisning på invandrarspråk avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 c,
5. att riksdagen beträffande särskilda kurser avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 a,
6. att riksdagen beträffande onödig byråkrati i högskolan avslår motionen 1978/79: 1354 yrkandet 2,
7. att riksdagen beträffande prognosinstrument avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 2 i denna del,
8. att riksdagen beträffande yrkesvägledning avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 2 i denna del,
9. att riksdagen beträffande regionstyrelsernas avskaffande avslår motionen 1978/79: 1336 yrkandet 3,
10. att riksdagen beträffande regionstyrelsernas sammansättning avslår motionerna 1978/79: 741 och 1978/79: 1924,
11. att riksdagen beträffande statlig högskoleenhet i Halmstad avslår motionen 1978/79: 1901,

12. att riksdagen beträffande statlig högskoleenhet i Skövde avslår motionen 1978/79: 932,
13. att riksdagen beträffande högskoleenhet i Malmö avslår motionen 1978/79: 320,
14. att riksdagen beträffande bibehållande tills vidare av systemet med obligatoriskt medlemskap i studerandesammanslutningar med avslag på motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 g godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
15. att riksdagen beträffande utvidgning av obligatoriet avslår motionen 1978/79: 1376 i denna del,
16. att riksdagen beträffande befrielse från obligatoriet avslår motionen 1978/79: 619,
17. att riksdagen beträffande obligatoriska studerandesammanslutningar m. m. i övrigt godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
18. att riksdagen beträffande studerandesamverkan avslår motionen 1978/79: 1376 i denna del,
19. att riksdagen beträffande studentkårernas beslutsformer avslår motionen 1978/79: 1933,
20. att riksdagen beträffande upphävande av lagen om elektorsförsamling avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 f,
21. att riksdagen beträffande valkorporation avslår motionen 1978/79: 740 yrkandet 3 e,
22. att riksdagen beträffande översyn av lagen om elektorsförsamling avslår motionen 1978/79: 1885,
23. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om omföringar mellan anslag för högskolan m. m. i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
24. att riksdagen beträffande viss ytterligare medelsanvisning avslår motionen 1978/79: 1354 yrkandet 1,
25. att riksdagen i övrigt godkänner de riktlinjer för utbildning och forskning som förordats i propositionen 1978/79: 100 s. 401—440.

2. **Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 12 (s. 534—535) och hemställer

att riksdagen till *Forskningsanknytning av grundläggande högskoleutbildning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 9 200 000 kr.

3. **Humanistiska fakulteterna.** Regeringen har under punkten D 13 (s. 535—539) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämning av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. till Humanistiska fakulteterna anvisa ett reservationsanslag av 87 886 000 kr.

Motionerna

1978/79: 627 av Lisa Mattson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att tre professurer i kvinnohistoria skall tillsättas inom en tioårsperiod enligt tankegångarna i motionen,

1978/79: 1879 av Georg Andersson (s) och Sven Lindberg (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om behovet av en professur i etnologi, särskilt nordeuropeisk, vid Umeå universitet.

Utskottet

Regeringen hemställer om bemyndigande att vid universitetet i Uppsala inrätta en tjänst som professor i egyptologi samt vid universitetet i Göteborg en tjänst som professor i arkeologi och en tjänst som professor i etnologi, särskilt europeisk. Utskottet tillstyrker förslagen liksom i detta sammanhang framförda förslag om ändrad benämning av vissa tjänster som professor.

I motionen 1978/79: 1879 yrkas att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som i motionen sägs om behovet av en professur i etnologi, särskilt nordeuropeisk, vid universitetet i Umeå. Av motionen framgår att humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet nu har en rådstjänst i etnologi placerad vid universitetet. Ämnet röner, påpekar motionärerna, stort intresse på såväl grundutbildningsnivå som forskningsnivå och har också stor betydelse för en rad andra ämnen. Fasta resurser i Umeå för forskning och utbildning i etnologi är därför angelägna.

För den humanistiska och teologiska forskningen arbetar universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) vederbörande planeringsberedning i samråd med de berörda fakultetsnämnderna på en långtidsplan som väntas bli färdig under innevarande år. Planen skall bl. a. omfatta förslag om högre tjänster. Utskottet utgår från att den i motionen aktualiserade professuren prövas i detta sammanhang och anser att riksdagen inte nu bör göra något uttalande i frågan. Utskottet avstyrker alltså motionen 1978/79: 1879.

Med hänsyn till det inom UHÄ pågående arbetet på en långtidsplan och det pågående arbetet inom UHÄ:s arbetsgrupp för jämställdhetsforskning anser utskottet att riksdagen inte heller bör biträda förslaget i motionen 1978/79: 627 om tre professurer i kvinnohistoria. Utskottet har inhämtat att den nämnda arbetsgruppens förslag bl. a. kommer att

Kartong: S. 15, rad 16 och S. 16, rad 16–17 Utgår: , särskilt nordeuropeiska.

gälla resurser för forskning i kvinnohistoria. Utskottet vill dessutom påpeka att vid humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet finns inrättad bl. a. en forskartjänst i kvinnohistoria, särskilt kvinnornas ställning i 1800- och 1900-talens samhällsliv.

En på humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets stat upptförd tjänst som professor i språklig databehandling är placerad vid universitetet i Göteborg. Den är personlig för Sture Allén. Utskottet tillstyrker regeringens förslag att i stället för denna rådstjänst inrättas en ordinarie tjänst som professor vid universitetet i Göteborg den 1 juli 1979 och att Allén utses till förste innehavare. Professuren bör ha ämnesbenämningen språkvetenskaplig databehandling.

Regeringens förslag i övrigt under nu förevarande anslagsrubrik tillstyrker utskottet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänster som professor i egyptologi respektive arkeologi och etnologi, särskilt europeisk, i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
3. att riksdagen beträffande tjänst som professor i etnologi, särskilt nordeuropeisk, avslår motionen 1978/79: 1879,
4. att riksdagen beträffande tjänster som professor i kvinnohistoria avslår motionen 1978/79: 627,
5. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79: 100 bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i språkvetenskaplig databehandling vid universitetet i Göteborg,
6. att riksdagen till *Humanistiska fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 87 886 000 kr.

4. **Teologiska fakulteterna. Juridiska fakulteterna.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 14—D 15 (s. 540—542) och hemställer

1. att riksdagen till *Teologiska fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 6 505 000 kr.,
2. att riksdagen till *Juridiska fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 8 735 000 kr.

5. **Samhällsvetenskapliga fakulteterna.** Regeringen har under punkten D 16 (s. 542—547) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,
2. till Samhällsvetenskapliga fakulteterna för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 106 611 000 kr.

Motionerna

1978/79: 929 av Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att lektoratet i vuxenundervisningens metodik vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm får omvandlas till en biträdande professur med inriktning mot vuxenpedagogik,

1978/79: 1334 av Lennart Bladh m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att tjänst som professor i vuxenpedagogik vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm snarast bör inrättas,

1978/79: 1347 av Lars Gustafsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar inrätta ett tvärvetenskapligt massmedieseminarium vid Göteborgs universitet med den inriktning och organisation som angivits i motionen,

1978/79: 1392 av Nils Åsling m. fl. (c, s, m) vari yrkas att riksdagen uttalar

1. att den föreslagna tjänsten som professor i socialt arbete vid universitetet i Umeå skall ses som en resurs för hela Umeå högskoleregion och få samma ansvar för verksamheten vid högskolan i Östersund som vid universitetet i Umeå,
2. att en tjänst som forskningsassistent, knuten till samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Umeå men placerad vid högskolan i Östersund, inrättas, inom ramen för anslaget D 16. Samhällsvetenskapliga fakulteterna.

Utskottet

Regeringen hemställer om bemyndigande att inrätta två tjänster som professor, nämligen vid universitetet i Uppsala en personlig professur i psykologi och vid universitet i Umeå en professur i socialt arbete. Utskottet tillstyrker förslagen.

I fråga om den sistnämnda professuren i socialt arbete framhåller föredragande statsrådet att den kommer att få stor betydelse för forskningsanknytningen och för utbildningen på sociala linjen inte bara vid universitetet i Umeå utan även vid högskolan i Östersund.

Enligt motionen 1978/79: 1392 finns det många starka sakliga skäl för att professuren i socialt arbete skall placeras vid högskolan i Östersund. Denna möjlighet är emellertid utesluten, framhåller motionärerna, med tanke på riksdagens principbeslut om fasta forskningsresursers lokalisering. Innehavaren av professuren bör dock ha samma skyldighet i fråga om grundutbildningen och forskningsanknytningen på sociala linjen och i fråga om forskarutbildningen i socialt arbete vid de båda högskoleenheterna. Professuren skall alltså ses som en resurs för hela Umeå högskoleregion och få samma ansvar för verksamheten vid högskolan i Östersund som vid universitetet i Umeå. I motionen förs också fram förslag om en tjänst som forskarassistent.

I samband med högskolereformen har principen om forskningsanknytning av all grundläggande högskoleutbildning lagts fast. Samtidigt slogs emellertid också fast, vilket motionärerna erinrar om, att en utgångspunkt för reformeringen av högskoleutbildningen skulle vara att fasta forsknings- och forskarutbildningsresurser inom högskolan alltjämt i huvudsak skall vara koncentrerade till Uppsala, Lund/Malmö, Göteborg, Stockholm, Umeå, Linköping och Luleå.

Med anledning av motionen 1978/79: 1392 vill utskottet stryka under att forskningsresurserna vid universitetet i Umeå är en resurs också för högskolan i Östersund och att universitetet har ett ansvar för forskningsanknytningen av högskoleutbildningen i Östersund.

Till frågan om högskoleutbildningens forskningsanknytning avser utskottet återkomma vid sin behandling av propositionen 1978/79: 119 om vissa frågor rörande forskning och forskarutbildning m. m. I detta sammanhang vill utskottet endast påpeka att universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) i sitt yttrande över forskningsrådsutredningens och forskarutbildningsutredningens förslag framhållit att en konsekvent tillämpning av principen om forskningsanknytning måste innebära att det för alla utbildningslinjer någonstans måste finnas tillgång till och samspel med en organisation för forskning/utvecklingsarbete och att nuvarande skillnader i detta avseende mellan olika utbildningar i högskolan måste utjämnas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79: 1392.

Vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm finns sedan budgetåret 1963/64 en tjänst som extra ordinarie lektor i vuxenundervisningens metodik, vilken varit vakantsatt sedan budgetåret 1975/76. Föredragande statsrådet har inte anslutit sig till ett förslag från UHÄ om att tjänsten skall dras in och ersättas med en tjänst som professor i vuxenpedagogik. Enligt föredragandens mening bör ett ställningstagande i frågan grunda sig på en närmare redovisning av omfattningen och arten av den vuxenpedagogiska forskningen i landet. UHÄ skall få i uppdrag att göra denna kartläggning och återkomma med förslag i frågan.

I motionen 1978/79: 929 yrkas att riksdagen skall besluta i enlighet med UHÄ:s förslag. Motionären framhåller bl. a. att senare års vuxenutbildningsreformer aktualiserar problem som måste belysas genom en långsiktig forskning. Behovet av forskning på vuxenundervisningens område betonas också i motionen 1978/79: 1334, i vilken yrkas att riksdagen skall uttala att en tjänst som professor i vuxenpedagogik snarast bör inrättas vid högskolan för lärarutbildning i Stockholm.

En tredjedel av Sveriges vuxna befolkning bedriver studier i någon form. Vuxenutbildningen karakteriseras, förutom av mycket skiftande utbildningsformer, av ett stort antal olika utbildningsanordnare och ett rikt utbud av kurser och ämnen. De flesta vuxenstuderande bedriver studier parallellt med yrkes- eller hemarbete eller andra samhälls-

engagemang. Det anförda belyser angelägenheten av vuxenpedagogisk forskning. Utskottet är emellertid inte berett tillstyrka något av de två nu aktuella motionsyrkandena utan anser att riksdagens ställning till frågan hur resurserna för vuxenpedagogisk forskning bör byggas ut måste anstå tills resultatet av UHÄ:s kartläggning m. m. avslutats. Riksdagen bör således avslå motionerna 1978/79: 929 och 1978/79: 1334.

I december 1975 tillkallades en särskild sakkunnig som fick i uppdrag att utreda frågor om massmedieforskningens organisation. Massmedieforskningsutredningen (MMFU) avlämnade sitt betänkande (SOU 1977: 11) Forskning om massmedier i april 1977.

I propositionen 1977/78: 100 anslöt sig föredragande statsrådet till MMFU:s uppfattning dels att massmedieforskningen bör förstärkas, dels att följande fem mål bör gälla för denna forskning, nämligen mångfald i forskningen måste garanteras, forskningens integritet måste säkerställas, höga kvalitetskrav skall uppfyllas, kommunikation mellan forskarna och mellan forskarna och avnämarna skall främjas, befintliga resurser skall utnyttjas effektivt, dels att det inte bör upprättas ett särskilt massmedieforskningsinstitut och dels att inom högskolan inte bör införas ett särskilt forskningsområde. Däremot anslöt sig föredragande statsrådet inte till MMFU:s förslag om att fyra tvärvetenskapliga seminarier, vart och ett lett av en professor, skulle inrättas inom högskolan liksom inte heller till ett förslag om en särskild massmediedelegation.

Enligt propositionen 1977/78: 100 borde humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) ha ett direkt ansvar för massmedieforskningen. Medel för stöd till denna forskning anvisades därför under humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets anslag. Med hänvisning till behovet av forskningsanknytning för journalistutbildningen föreslogs vidare under reservationsanslaget Samhällsvetenskapliga fakulteterna en medelsanvisning av 500 000 kr. för massmedieforskning med anknytning till journalistutbildningen. Riksdagen anvisade medel i enlighet med förslaget (UbU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 338).

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 har UHÄ fört fram förslag om en professur i massmedieforskning vid universitetet i Göteborg. Regeringen biträder inte i budgetpropositionen förslaget utan föreslår endast att under förevarande fakultetsanslag skall anvisas ytterligare 35 000 kr. till massmedieforskning eller totalt 535 000 kr.

I motionen 1978/79: 1347 yrkas att riksdagen skall besluta om inrättandet av ett tvärvetenskapligt massmediceminarium vid universitetet i Göteborg med den inriktning och organisation som angivits i motionen.

Motionärerna framhåller att MMFU:s förslag mötte en positiv och enig remissopinion. Genom den särskilda medelsanvisningen till mass-

medieforskning har möjligheterna att starta forskningsprojekt ökat, men den nödvändiga förstärkningen av basresurserna som betonades av MMFU har inte kommit till stånd. Motionärerna anser att MMFU:s förslag stegvis bör förverkligas genom att beslut nu fattas om att ett tvärvetenskapligt massmediseminarium skall anordnas i Göteborg, där det finns goda förutsättningar för ett nära samarbete mellan massmedieforskningen och journalistutbildningen. Den professur som i enlighet med vad MMFU föreslagit skall knytas till seminariet föreslås få benämningen masskommunikation, särskilt politisk kommunikation.

Vad först gäller budgetåret 1979/80 anser utskottet att medel till massmedieforskning bör anvisas i enlighet med regeringens förslag. Under detta budgetår bör arbetet med de olika forskningsprojekt som bekostas med dessa medel om möjligt läggas upp så att de hinner avvecklas före den 1 juli 1980. Enligt utskottets mening bör en professur i massmedieforskning inrättas vid universitetet i Göteborg och uppbyggnaden av organisationen för massmedieforskning i Göteborg i övrigt påbörjas i enlighet med vad som föreslagits i motionen 1978/79: 1347.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
2. att riksdagen beträffande forskningsresurser vid högskolan i Östersund avslår motionen 1978/79: 1392 yrkandet 1,
3. att riksdagen beträffande tjänst som forskarassistent avslår motionen 1978/79: 1392 yrkandet 2,
4. att riksdagen beträffande tjänst som professor i vuxenpedagogik avslår motionerna 1978/79: 929 och 1978/79: 1334,
5. att riksdagen beträffande massmedieforskning med anledning av motionen 1978/79: 1347 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
6. att riksdagen till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 106 611 000 kr.

6. **Medicinska fakulteterna.** Regeringen har under punkten D 17 (s. 547—556) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

2. bemyndiga regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. bekräfta tidigare fastslagen princip om koncentration av mer speciell utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet,

4. godkänna riktlinjer för överflyttning av viss medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet till två sjukhus i Stockholmsområdet i enlighet med vad som förordats i propositionen,

5. till Medicinska fakulteterna för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 253 605 000 kr.

Regeringens hemställan under 3 och 4 kommer utskottet att behandla i ett senare betänkande.

Motionerna

1978/79: 268 av Rune Johnsson i Mölndal (c) och Märta Fredrikson (c) vari yrkas att riksdagen hemställer hos regeringen att en professur i barnpsykiatri inrättas vid universitetet i Göteborg,

1978/79: 270 av Christer Nilsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att inrätta en professur i onkologi vid universitetet i Linköping fr. o. m. budgetåret 1979/80,

1978/79: 318 av Hans Alsén m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen för regeringen framhåller vikten av att en professur i allmänmedicin inrättas vid Uppsala universitet,

1978/79: 443 av Thure Jadestig (s) och Hilding Johansson (s) vari yrkas att riksdagen uttalar att forskning om alkoholpolitiska styrinstrument och om de totala samhällskonsekvenserna av och samhällskostnaderna för alkoholproblemet skall prioriteras inom alkoholforskningen,

1978/79: 926 av Arne Nygren m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att inrätta en professur i miljökemi och yrkeshygien vid universitetet i Umeå,

1978/79: 1331 av Bengt Bengtsson m. fl. (c, s, m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär prövning och förslag om inrättande av en professur i klinisk virologi vid Göteborgs universitet,

1978/79: 1356 av Britta Hammarbacken m. fl. (c, s, m) vari yrkas att riksdagen beslutar bemyndiga regeringen att inrätta en professur i epidemiologi med inriktning i första hand på cancersjukdomar vid Karolinska institutet,

1978/79: 1367 av Börje Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna i motionen redovisade behov av stöd till ökad forskning inom medicinsk rehabilitering,

1978/79: 1372 av Maj Pehrsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en skyndsam översyn och redovisning av möjligheterna till en kraftigt ökad satsning på forskning i reumatologi,

1978/79: 1375 av Åke Polstam (c) vari yrkas att riksdagen beslutar om inrättandet av en professur i onkologi vid universitetet i Linköping redan fr. o. m. budgetåret 1979/80,

1978/79: 1897 av Lars Gustafsson (s) och Anita Gradin (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inrättande av professurer i epidemiologi respektive molekylär genetik vid Karolinska institutet budgetåret 1980/81,

1978/79: 1902 av Doris Håvik m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en professur i anestesiologi inrättas vid universitetet i Göteborg,

1978/79: 1915 av Margit Odelsparr (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna nödvändigheten av ökat stöd till cancerforskning i enlighet med vad som anförts i motionen,

1978/79: 1922 av Gunde Raneskog (c) och Sture Korpås (c) vari yrkas att riksdagen understryker behovet av en prioritering av cancerforskningen genom att hos regeringen föreslå inrättandet av en professur i cancerepidemiologisk forskning.

Utskottet

Regeringen behandlar under förevarande anslagsrubrik bl. a. frågan om den medicinska utbildnings- och forskningsverksamheten vid Serafimerlasarettet. Sina ställningstaganden i denna fråga och till förslag om en personlig tjänst som professor i medicin vid Karolinska institutet kommer utskottet att redovisa i ett senare betänkande.

Regeringens förslag om tjänst som professor i toxikologi respektive medicinsk genetik, yrkesmedicin, infektionssjukdomar, psykiatri, långvårdsmedicin, särskilt geriatrik, medicinsk mikrobiologi, klinisk immunologi, särskilt allergologi, och allmän kirurgi tillstyrker utskottet.

Införandet av terminologin "allmän kirurgi" respektive "långvårdsmedicin, särskilt geriatrik" för professurer vid medicinsk fakultet samt motionsförslag om professur i "allmänmedicin" synes motivera en översyn av benämningen av kliniska professurer, speciellt i de gamla ämnena medicin och kirurgi och de nya vårdformerna långvårdsmedicin och primärvård. Såväl vid inrättande av nya professurer som vid ändrad benämning av befintliga professurer måste tillses att en logisk och konsekvent terminologi rörande professurernas ämnesområden och inriktning kommer till stånd.

För innevarande budgetår har medel för tre forskartjänster inom alkoholforskningens område beräknats under anslaget Vissa särskilda utgifter inom högskolan. På grund av förslag i propositionen angående viss alkoholforskning m. m. (prop. 1977/78: 182, UbU 1977/78: 29, rskr 1977/78: 381) beslöt riksdagen om tjänsternas närmare inriktning och placering. Två av tjänsterna hänfördes till samhällsvetenskaplig fakultet, nämligen professurerna i sociologisk alkoholforskning samt vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk, vilka inrättades och

placerades vid universitetet i Stockholm. Den tredje tjänsten, nämligen en professur i psykologi med särskild inriktning på alkohol- och drogmissbruk, placerades vid Karolinska institutet i Stockholm. Medel för sistnämnda tjänst beräknas nu under förevarande anslag.

I motionen 1978/79: 443 yrkas att riksdagen skall uttala att forskning om alkoholpolitiska styrinstrument och om de totala samhällskonsekvenserna av och samhällskostnaderna för alkoholproblemet skall prioriteras inom alkoholforskningen.

Riksdagens förra året fattade beslut om tre tjänster som professor med viss forskningsinriktning innebär ett beslut om prioritering som utskottet inte finner anledning för riksdagen att frångå. Med anledning härav och då utskottet i det följande vid behandlingen av medicinska forskningsrådets anslag kommer att biträda regeringens förslag om en extra ordinarie tjänst som professor i forskning rörande alkohol och andra beroendeframkallande medel avstyrker utskottet motionen 1978/79: 443.

Riksdagen uttalade förra året att en professur i onkologi borde inrättas vid universitetet i Linköping så snart förutsättningar härför bedömdes föreligga. Enligt universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) mening är så fallet budgetåret 1980/81.

I sin anslagsframställning såvitt gäller de medicinska fakulteterna redovisar UHÄ att ämbetsverket räknar med att för budgetåret 1980/81 föra fram förslag om professurer i reumatologi i Umeå, epidemiologi, särskilt cancerepidemiologi vid Karolinska instiutet och onkologi i Linköping.

Med erinran om riksdagens tidigare gjorda ställningstagande föreslår utskottet att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79: 270 och 1978/79: 1375 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1980 vid universitetet i Linköping inrätta en tjänst som professor i onkologi.

Yrkanden beträffande det i UHÄ:s långtidsbedömning upptagna ämnesområdet epidemiologi, särskilt cancerepidemiologi förs fram i motionerna 1978/79: 1356, 1978/79: 1897 och 1978/79: 1922.

UHÄ anser att epidemiologin är ett viktigt forskningsområde, som ger möjlighet att kartlägga sjukdomars utbredning och deras orsaker mot bakgrund av exposition och levnadsvanor samt ger möjlighet att utvärdera förebyggande åtgärder. Profileringen mot cancerepidemiologi motiveras av det stora behovet inom samhället av epidemiologiska studier av cancersjukdomarnas utbredning i relation till arvs- och miljöfaktorer.

Utskottet anser att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79: 1356 och 1978/79: 1922 samt med anledning av motionen 1978/79: 1897 i denna del och motionen 1978/79: 1915 bör bemyndiga regeringen att den 1 juli 1980 inrätta en tjänst som professor i epidemiologi, särskilt cancerepidemiologi vid Karolinska institutet.

Förslaget i motionen 1978/79: 1897 om en professur i molekylär genetik är utskottet inte berett att nu biträda. Utskottet avstyrker därför motionen i denna del.

Förra året bemyndigade riksdagen regeringen att den 1 juli 1978 inrätta en professur i reumatologi vid universitetet i Göteborg. Som framgår av vad utskottet nyss anfört räknar UHÄ i sin långsiktiga bedömning med att för budgetåret 1980/81 föra fram förslag om ytterligare en professur i reumatologi. Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79: 1372 om ökade resurser för reumatologisk forskning.

I fråga om medicinska fakulteten vid universitetet i Göteborg har i motioner förts fram förslag om tre tjänster som professor, nämligen i barnpsykiatri, motionen 1978/79: 268, i klinisk virologi, motionen 1978/79: 1331, och i anestesiologi, motionen 1978/79: 1902. Den förstnämnda professuren har till skillnad mot de två andra inte tagits upp i fakultetens petita för budgetåret 1979/80. Fakultetens förslag om nämnda två professurer har inte prioriterats av universitetets styrelse. Utskottet har inhämtat att för närvarande diskuteras vissa omprövningar av tjänster som syftar till att behovet av en professur i klinisk virologi och en i anestesiologi skall kunna bli tillgodosett. Utskottet anser därför att riksdagen bör avslå motionerna 1978/79: 268, 1978/79: 1331 och 1978/79: 1902.

Förslag om en tjänst som professor i miljökemi och yrkeshygien vid universitetet i Umeå har förts fram i motionen 1978/79: 926. Utskottet avstyrker motionen. Enligt vad utskottet inhämtat har i Umeå förts vissa diskussioner om en professur i miljökemi inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteten och en professur i yrkeshygien inom medicinska fakulteten.

I motionen 1978/79: 1367 yrkas att riksdagen skall göra ett uttalande om vikten av utökad forskning inom medicinsk rehabilitering. En av medicinska forskningsrådet tillsatt s. k. initiativgrupp avseende området medicinsk rehabilitering avlämnade förra året en rapport med förslag till olika åtgärder, bl. a. forskartjänster och forskarrekryteringstjänster. Frågan om betydelsen av medicinsk rehabilitering och vad därmed sammanhänger är alltså redan aktualiserad, varför något uttalande från riksdagens sida inte kan vara erforderligt. Utskottet föreslår alltså att riksdagen avslår motionen 1978/79: 1367.

Medicinska fakulteten i Uppsala har i sin anslagsframställning inför budgetåret fört fram förslag om en professur i allmänmedicin. Förslaget har inte förts vidare av UHÄ. I motionen 1978/79: 318 yrkas att riksdagen skall framhålla vikten av att tjänsten inrättas. I Uppsala län finns genom det s. k. Tierps-projektet en försöksverksamhet omfattande Tierps kommun med syfte att utveckla och studera primärvård och socialvård och samverkan mellan dessa båda vårdtyper. Avsikten är att professuren skall vara knuten till denna verksamhet.

Förslaget om förevarande tjänst bör prövas ytterligare av UHÄ. Med hänsyn bl. a. till att "allmänmedicin" inte är någon medicinsk specialitet bör därvid även den eventuella professurens benämning övervägas särskilt.

Med det anförda avstyrker utskottet motionen 1978/79: 318.

Utskottet tillstyrker den av regeringen föreslagna medelsanvisningen och hemställer.

1. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som professor i toxikologi, en som professor i yrkesmedicin, en som professor i infektionssjukdomar, en som professor i psykiatri, en som professor i långvårdsmedicin, särskilt geriatrik, samt en som professor i medicinsk genetik,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämningen av tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
3. att riksdagen beträffande uttalande om alkoholforskningen avslår motionen 1978/79: 443,
4. att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79: 270 och 1978/79: 1375 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1980 inrätta en tjänst som professor i onkologi vid universitetet i Linköping,
5. att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79: 1356 och 1978/79: 1922 samt med anledning av motionen 1978/79: 1897 i denna del och motionen 1978/79: 1915 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1980 inrätta en tjänst som professor i epidemiologi, särskilt cancerepidemiologi, vid Karolinska institutet,
6. att riksdagen beträffande tjänst som professor i molekylär genetik avslår motionen 1978/79: 1897 i denna del,
7. att riksdagen beträffande uttalande om ökade resurser för reumatologisk forskning avslår motionen 1978/79: 1372,
8. att riksdagen beträffande tjänst som professor i barnpsykiatri avslår motionen 1978/79: 268,
9. att riksdagen beträffande tjänst som professor i klinisk virologi avslår motionen 1978/79: 1331,
10. att riksdagen beträffande tjänst som professor i anestesiologi avslår motionen 1978/79: 1902,
11. att riksdagen beträffande tjänst som professor i miljökemi och yrkeshygien avslår motionen 1978/79: 926,
12. att riksdagen beträffande uttalande om medicinsk rehabilitering avslår motionen 1978/79: 1367,
13. att riksdagen beträffande tjänst som professor i allmänmedicin avslår motionen 1978/79: 318,
14. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79: 100 och

med avslag på motionerna 1978/79: 270 och 1978/79: 1375 i vad avser medelsanvisningen till *Medicinska fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 253 605 000 kr.

7. **Odontologiska fakulteterna m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 18—D 20 (s. 556—563) och hemställer

1. att riksdagen till *Odontologiska fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 40 355 000 kr.,
2. att riksdagen bemyndigar regeringen att inom farmaceutisk fakultet inrätta en tjänst som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
3. att riksdagen till *Farmaceutiska fakulteten* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 9 650 000 kr.,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna inrätta tjänster som professor i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att ändra benämning av tjänster som professor inom matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i enlighet med vad som förordats i propositionen 1978/79: 100,
6. att riksdagen till *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 204 696 000 kr.

8. **Vissa kurser för utländska studerande.** Regeringen har under punkten D 22 (s. 568) föreslagit riksdagen att till Vissa kurser för utländska studerande för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 2 642 000 kr.

Motionerna

1978/79: 452 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen

1. hos regeringen begär att direktiven för utredningen om gäststuderande kompletteras i enlighet med i motionen angiven målsättning, nämligen att gäststudiemöjligheter i första hand skall medges studerande med små ekonomiska resurser,

2. hos regeringen begär att de diskriminerande regler beträffande studietakt, studieplan m. m. som i dag gäller för gäststuderande omedelbart avskaffas,

3. beslutar uttala att kravet på ekonomiska garantier från hemlandet avskaffas,

1978/79: 623 av Eva Hjelmström (vpk) och Inga Lantz (vpk) vari yrkas att riksdagen under utbildningsdepartementet D 22 Vissa kurser för utländska studerande anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 400 000 kr. förhöjt belopp,

1978/79: 911 av Karin Andersson (c) och Anna Eliasson (c) vari yrkas att riksdagen beviljar ytterligare 400 000 kr. under anslaget D 22 Vissa kurser för utländska studerande för att bereda förutsättningar för inrättande av tjänster vid denna utbildning.

Utskottet

Genom högskolereformen har förutsättningarna för utländska studerande att bedriva högskolestudier ändrats. För studerande med utländsk förutbildning krävs från den 1 juli 1977 enligt högskoleförordningen (1977: 263) för allmän behörighet minst elvaårig skolutbildning, påbörjad tidigast vid sex års ålder .Vidare krävs kunskaper i engelska motsvarande två årskurser i svensk gymnasieskola samt — utom för nordiska studerande — kunskaper i svenska enligt universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) bestämmande. Studerande med utländsk förutbildning uppfyller vid ankomsten till Sverige sällan kravet på kunskaper i svenska. På högskoleorterna anordnas därför särskilda kurser i svenska för utländska studerande. Regeringen föreslår att för nästa budgetår skall anvisas 2 642 000 kr. för denna kursverksamhet.

I de två motionerna 1978/79: 623 och 1978/79: 911, vilka i det närmaste är likalydande, yrkas att för nästa budgetår skall anvisas ytterligare 400 000 kr. I motionerna erinras om att ifrågavarande utbildning i Stockholm bedrivs vid Stockholm University Institute for English-Speaking Students (IES) och i Göteborg vid universitetet där samt att den i övrigt överlåtits på Kursverksamheten. Den av motionärerna begärda ytterligare medelsanvisningen syftar till att göra det möjligt att inrätta fasta tjänster. Motionärerna hänvisar till framställningar i ämnet som gjorts av Stockholms universitetet och IES.

Vissa frågor rörande utländska studerande utreds för närvarande av utredningen (U 1978: 03) om gäststuderande m. m. (Dir. 1978: 42). Utskottet erinrar om att i propositionen 1977/78: 100 bilaga 12 redovisades att skolöverstyrelsen efter samråd med UHÄ sett över utbildningen i svenska för utländska studerande och lämnat förslag till förändringar. Bl. a. resultatet av remissbehandlingen av förslaget motiverade enligt föredragande statsrådet att frågan om behörighetsgivande förutbildning för utländska studerande togs upp till behandling i samband med vissa andra frågor rörande dessa studerandes situation. Riksdagen hade inget att erinra häremot. Uppdraget har lämnats till den nyssnämnda utredningen.

Verksamheten vid IES startade 1947 och har alltsedan dess varit an-

förtrodd timanställda lärare. Utskottet anser de nuvarande förhållandena otillfredsställande. Utskottet har erfarit att utbildningsministern nyligen har gett UHÄ i uppdrag att inrätta extra tjänster vid detta institut. Med hänsyn härtill och till det pågående utredningsarbetet avstyrker utskottet motionerna 1978/79: 623 och 1978/79: 911. Utskottet föreslår att medel anvisas i enlighet med regeringens förslag.

Frågan om riktlinjer för uppehållstillstånd för gäststuderande behandlades av riksdagen förra året med anledning av förslag i propositionen 1977/78: 90 (AU 1977/78: 30, rskr 1977/78: 202). De i motionen 1978/79: 452 framförda yrkandena om ändring av dessa riktlinjer m. m. avstyrker utskottet.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79: 100 samt med avslag på motionerna 1978/79: 623 och 1978/79: 911 till *Vissa kurser för utländska studerande* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 2 642 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motionen 1978/79: 452.

9. **Vissa tandvårdskostnader.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkten D 23 (s. 568—569) och hemställer

att riksdagen till *Vissa tandvårdskostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 61 253 000 kr.

10. **Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 25—D 30 (s. 570—575) och hemställer

1. att riksdagen till *Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 526 980 000 kr.,
2. att riksdagen till *Redovisningscentralerna vid universiteten* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
3. att riksdagen till *Datorcentralen för högre utbildning och forskning i Stockholm* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.,
4. att riksdagen till *Ersättning till vissa lärarkandidater* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 48 763 000 kr.,
5. att riksdagen till *Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 2 250 000 kr.,
6. att riksdagen till *Ersättning åt vissa ledamöter i tjänsteförslagsnämnder m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 4 650 000 kr.

11. **Forskning och utvecklingsarbete för högskolan m. fl. anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 32—D 34 (s. 576—581) och hemställer

1. att riksdagen till *Forskning och utvecklingsarbete för högskolan m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 17 635 000 kr.,
2. att riksdagen till *Vissa särskilda utgifter inom högskolan* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 12 247 000 kr.,
3. att riksdagen till *Forskningsrådsnämnden* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

12. **Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.** Regeringen har under punkten D 35 (s. 581—583) föreslagit riksdagen att till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 48 622 000 kr.

Motionen

1978/79: 910 av Georg Andersson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om placeringen till Umeå av en extra ordinarie tjänst som professor i historisk demografi.

Utskottet

För humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet föreslås för nästa budgetår ett reservationsanslag av 48 622 000 kr. Utskottet tillstyrker förslaget.

Vid rådet finns för närvarande inrättad en tjänst som professor i demografi, vilken är placerad vid universitetet i Göteborg. Regeringens förslag innebär bl. a. att medel anvisas för en ny tjänst vid rådet som professor i historisk demografi. Föredragande statsrådet erinrar om att den demografiska databasen i Haparanda sedan den 1 juli 1978 är knuten till universitetet i Umeå och förklarar sig ha för avsikt att föreslå regeringen ge berörda myndigheter i uppdrag att komma in med förslag rörande organisation och lokalisering av den demografiska forskningen här i landet. Tidpunkten för den nya tjänstens inrättande liksom placering m. m. skall fastställas när utredningsförslaget föreligger.

I motionen 1978/79: 910 yrkas att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att regeringen i utredningsdirektiven skall uttala att den nya rådstjänsten bör placeras i Umeå.

Utskottet delar föredragande statsrådets och motionärernas uppfattning att det är angeläget att möjligheterna att samordna den demo-

grafiska forskningsverksamheten prövas. Utskottet menar också att en utgångspunkt för det aviserade utredningsarbetet självklart måste vara riksdagens förra året fattade beslut om den demografiska databasen i Haparanda. Genom beslutet har databasen knutits till universitetet i Umeå. Utskottet är emellertid inte berett förorda att riksdagen genom ett uttalande binder utredningen i dess arbete i vad gäller den nya professurens placering. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionen 1978/79: 910.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 48 622 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motionen 1978/79: 910.

13. **Medicinska forskningsrådet.** Regeringen har under punkten D 36 (s. 583—584) föreslagit riksdagen att till Medicinska forskningsrådet för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 97 000 000 kr.

Motionerna

1978/79: 624 av Eva Hjelmström m. fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att till medicinska forskningsrådet anvisa ett särskilt reservationsanslag på 10 000 000 kr. att användas inom området preventivmedelsforskning,
2. att som sin mening ge regeringen till känna att det anvisade särskilda anslaget för preventivmedelsforskning skall ses som en förstärkningsresurs för forskningsområdet,

1978/79: 916 av Stig Gustafsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar

1. att av reservationsanslaget på 97 000 000 kr. till medicinska forskningsrådet 600 000 kr. skall avse basresurser till Karolinska institutets laboratorium för klinisk stressforskning, i avvaktan på regeringens förslag till och riksdagens beslut om ett mer långsiktigt tillgodoseende av denna verksamhets behov av basresurser,
2. att för regeringen som sin mening ge till känna i motionen anförda synpunkter och riktlinjer,

1978/79: 1650 av Erik Larsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen till medicinska forskningsrådet för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag som höjs med 600 000 kr. i förhållande till budgetpropositionens förslag till totalt 97 600 000 kr.,

1978/79: 1651 av Erik Larsson m. fl. (c) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala att i motionen 1978/79: 1650 anförda synpunkter skall be-

aktas inför propositionen om socialstyrelsens framtida organisation och verksamhet, speciellt i vad gäller stressforskningslaboratoriets ställning och resurser,

1978/79: 1916 av Margit Odelsparr (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat stöd för att klarlägga sambandet mellan psykiska faktorer och uppkomsten och botandet av sjukdomar,

1978/79: 1936 av Allan Åkerlind (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att stressforskningslaboratoriet vid Karolinska institutet ges sådana resurser att verksamheten kan bedrivas effektivt.

Utskottet

Av budgetpropositionen framgår att föredragande statsrådet har för avsikt föreslå regeringen att vid medicinska forskningsrådet (MFR) inrätta en extra ordinarie tjänst som biträdande professor i forskning rörande alkohol och andra beroendeframkallande medel, personlig för Jörgen Engel. Utskottet har inget att erinra mot att medel anvisas för ändamålet.

Vid behandlingen av frågan om anslag till MFR för innevarande budgetår hade riksdagen att ta ställning till förslag om en extra ordinarie tjänst som professor i psykosocial miljömedicin, särskilt arbetsmedicin, personlig för docenten Lennart Levi och med placering vid Karolinska institutet (laboratoriet för klinisk stressforskning; SFL). Riksdagen uttalade som sin mening att tjänsten borde inrättas vid rådet (UbU 1977/78: 22, rskr 1977/78: 338). Så har också skett.

I motionen 1978/79: 916 yrkas (yrkandet 2) att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna i motionen anförda synpunkter och riktlinjer.

Motionärerna anser starka skäl tala för en ökad satsning på sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande verksamhet inte bara vad beträffar den fysikaliskt/kemiska miljön utan även den psykosociala. Kunskapen om de psykosociala arbetsmiljöfaktorernas roll finner motionärerna utomordentligt otillfredsställande. De förutsätter att dessa synpunkter beaktas i det pågående utredningsarbetet om SFL. De anser också bl. a. att som en riktlinje för regeringens förslag om resurser till SFL bör gälla att SFL skall få adekvata basresurser och fasta tjänster. Medel måste också anvisas till laboratoriets internationella verksamhet.

I motionen 1978/79: 1651 framställs ett yrkande som nära överensstämmer med yrkandet 2 i motionen 1978/79: 916.

Som motionärerna erinrar om finns inom regeringskansliet en beredningsgrupp som arbetar med frågan om socialstyrelsens framtida verksamhetsinriktning och organisation. Denna beredningsgrupp har

också att behandla frågan om stressforskningslaboratoriets framtida ställning m. m. Utskottet anser för sin del övervägande skäl tala för att riksdagen nu avstår från att framföra synpunkter i denna fråga. Utskottet avstyrker alltså yrkandet 2 i motionen 1978/79: 916 samt motionen 1978/79: 1651.

I motionerna 1978/79: 916 (yrkandet 1), 1978/79: 1650 och 1978/79: 1936 tas upp frågan om medelsbehovet för stressforskningslaboratoriet intill dess verksamheten permanentats och fått fasta tjänster m. m.

Utskottet är inte berett tillstyrka den ytterligare medelsanvisning som begärs och är inte heller berett föreslå riksdagen att göra något särskilt uttalande om hur MFR bör fördela till rådets disposition stående medel. Utskottet avstyrker alltså motionen 1978/79: 916 yrkandet 1 samt motionerna 1978/79: 1650 och 1978/79: 1936. Vid sitt ställningstagande till motionsyrkandena har utskottet självfallet förutsatt att MFR vid sin fördelning av tillgängliga medel i möjligaste mån tillgodoser önskemål från SFL.

Psykiska problem och psykisk ohälsa är enligt motionen 1978/79: 1916 utomordentligt vanliga i alla åldersgrupper. Motionären önskar ökad forskning om sambandet mellan psykiska faktorer samt uppkomsten och botandet av sjukdomar.

Vid behandlingen av anslaget till de medicinska fakulteterna har utskottet tillstyrkt att vid universitetet i Linköping inrättas en professur i psykiatri. Förslaget om denna professur har av föredragande statsrådet motiverats med att psykiatrin är ett verksamhetsområde med hög angelägenhetsgrad inom hälso- och sjukvården. Även av MFR:s anslagsframställning för budgetåret 1979/80 framgår att psykiatrin tillhör de prioriterade forskningsområdena. Något uttalande från riksdagens sida i enlighet med vad som föreslagits i motionen 1978/79: 1916 anser utskottet inte erforderligt, varför utskottet avstyrker motionen.

Utskottet har inhämtat att MFR redan stöder ett antal projekt inom området preventivmedelsforskning. Med hänvisning därjämte till vad utskottet anförde i denna fråga förra året vid sin behandling av anslaget till MFR för innevarande budgetår avstyrker utskottet motionen 1978/79: 624.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande uttalanden rörande stressforskningslaboratoriet avslår motionerna 1978/79: 916 yrkandet 2 och 1978/79: 1651,
2. att riksdagen beträffande medelsram för stressforskningslaboratoriet avslår motionerna 1978/79: 916 yrkandet 1, 1978/79: 1650 i denna del och 1978/79: 1936,
3. att riksdagen beträffande forskning i psykiatri m. m. avslår motionen 1978/79: 1916,
4. att riksdagen beträffande preventivmedelsforskning avslår motionen 1978/79: 624 yrkandet 2,

5. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med bifall till propositionen 1978/79: 100 samt med avslag på motionerna 1978/79: 624 yrkandet 1, 1978/79: 916 yrkandet 1 och 1978/79: 1650 i denna del till *Medicinska forskningsrådet* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 97 000 000 kr.

14. **Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. med flera anslag.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkterna D 37–D 48 (s. 585–599) och hemställer

1. att riksdagen till *Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 223 616 000 kr.,
2. att riksdagen till *Europeiskt samarbete inom rymdforskningen* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 24 508 000 kr.,
3. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 8 269 000 kr.,
4. att riksdagen till *Forskningsinstitutet för atomfysik: Materiel m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 716 000 kr.,
5. att riksdagen till *Kiruna geofysiska institut* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 6 162 000 kr.,
6. att riksdagen till *Institutet för social forskning* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 2 454 000 kr.,
7. att riksdagen till *Institutet för internationell ekonomi* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 1 950 000 kr.,
8. att riksdagen till *Framtidsstudier* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 4 039 000 kr.,
9. att riksdagen till *Bidrag till Internationella meteorologiska institutet i Stockholm* för budgetåret 1979/80 anvisar ett anslag av 643 000 kr.,
10. att riksdagen till *Bidrag till Vetenskapsakademien* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 6 275 000 kr.,
11. att riksdagen till *Bidrag till Riksföreningen mot cancer* för budgetåret 1979/80 anvisar ett reservationsanslag av 3 000 000 kr.,
12. att riksdagen till *Bidrag till EISCAT Scientific Association* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.

Stockholm den 22 mars 1979

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Ove Nordstrandh (m), Bengt Wiklund (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Linnea Hörlén (fp), Roland Sundgren (s), Gösta Karlsson (c), Helge Hagberg (s), Hans Nyhage (m), Lennart Bladh (s), Christina Rogestam (c), Lena Hjelm-Wallén (s) och Jörgen Ullenhag (fp).

Reservationer

vid **punkten 1** (Vissa gemensamma frågor)

1. beträffande *regionstyrelsernas avskaffande* av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Utskottet har" och slutar "skall utses" bort ha följande lydelse:

Oberoende av vad decentraliseringsgruppen redovisat i sitt betänkande anser utskottet i likhet med motionärerna det nu uppenbart att några sakliga skäl inte kan åberopas för att regionstyrelserna skall behållas. De bör alltså avskaffas och riksdagen därför med bifall till yrkandet 3 i motionen 1978/79: 1336 som sin mening ge regeringen till känna att riksdagen förväntar sig förslag härom. Härav följer att riksdagen bör avslå motionerna 1978/79: 741 och 1978/79: 1924.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. att riksdagen beträffande regionstyrelsernas avskaffande med bifall till motionen 1978/79: 1336 yrkandet 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. beträffande *utvidgning av obligatoriet* av Ove Nordstrandh (m) och Hans Nyhage (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 11 börjar "Med hänsyn" och slutar "denna del" bort ha följande lydelse:

Enligt motionen 1978/79: 1376 bör UHÄ i sitt översynsarbete också ha att se över möjligheterna att utvidga obligatoriet. Motionärerna påpekar att de frivilliga sammanslutningarna av studerande har betydligt sämre möjligheter än de obligatoriska kårsammanslutningarna att planera sin verksamhet och att därmed ta till vara medlemmarnas intressen. Förutsättningarna för studentfacklig verksamhet är bl. a. sämre.

Sveriges förenade studentkårer har för utskottet redovisat att man genom differentierade avgifter m. m. avser att eliminera en del av de faktorer som talar mot obligatoriskt medlemskap i studentkår. Med hänsyn härtill och då önskemål finns från studenthåll att det skall vara

möjligt att utvidga obligatoriet anser utskottet att riksdagen bör bifalla motionen 1978/79: 1376 såvitt gäller denna fråga.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. att riksdagen beträffande utvidgning av obligatoriet med bifall till motionen 1978/79: 1376 i denna del som sin mening ger regeringen till känna att universitets- och högskoleämbetet bör få i uppdrag att lägga fram förslag härom,

NORSTEDTS TRYCKERI STOCKHOLM 1979 790054